

Основні чинники формування ефективної політичної еліти та політичного лідерства в Україні

Вінницький Національний Технічний Університет

Анотація

У даній статті зроблено спробу дослідити фактори впливу на процес формування ефективної політичної еліти та політичного лідерства в сучасній Україні. У процесі модернізації суспільства від демократичного до авторитарного і навпаки, виробляються нові політичні цінності. В цих умовах інститут групового та індивідуального лідерства, тобто еліт та політичного лідерства в Україні вимагає глибинних змін, бо має стати головною силою виведення країни на якісно новий рівень розвитку.

Ключові слова: політичні еліти, політичне лідерство.

Abstract

This article attempts to investigate the factors influencing the formation of an effective political elite and political leadership in modern Ukraine. In the process of modernization of society from the democratic to authoritarian and vice versa, produced new political values. Under these conditions, institute group and individual leadership, that leadership and political elite in Ukraine requires deep change, because it has become the main force leading the country to a new level.

Keywords: political elites, the political leadership.

Сучасна політична ситуація в Україні поставила перед суспільством багато завдань. Таких насамперед, як вирішення актуальних питань внутрішньої політики. Мова йдеться про підвищення рівня політичної культури та політичної свідомості як кожного громадянина так і суспільства в цілому. Для вирішення даної проблеми є багато засобів, але головним серед них є завдання формування політичної еліти. В той же час в Україні завжди існувала проблема національної політичної еліти, здатної розв'язувати складні державотворчі завдання у конкретній історичній ситуації. Заслужує актуальності зауваження українського дослідника політичних еліт Бориса Кухти який вважає, що в Україні формування національної політичної еліти пов'язане з певними замкнутими циклами української державності. Еліта втрачала свою політичність, перероджувалась у культурну, господарську. «Побудова та відродження державності започатковують процес становлення нової національної еліти». [1, 72].

Особлива потреба і зацікавленість у політичній еліті виникає саме в перехідні періоди, на етапах переходу від авторитарних політичних режимів до демократичних, і навпаки, в умовах послаблення механізмів державно-політичного регулювання, лібералізації соціально-економічних відносин, переструктурування та модернізації суспільства, вироблення нових цінностей, в умовах незрілої політичної культури та свідомості. В цих умовах політична еліта має стати тим інтегративним чинником, який сприяє збереженню цілісності суспільства, керує його розвитком, активізує процес державотворення, фактично легітимізує новий суспільно-політичний лад.

Для українського суспільства в умовах активізації становлення нової політичної свідомості громадян, підвищення інтересу до політичного життя, формування нових політичних сил, становлення незалежних та відкритих засобів масової інформації особливий інтерес становить питання ефективності діяльності політичних лідерів, їх професіоналізму, здатності ефективно виконувати покладені на них обов'язки.

Політичне лідерство на загальнонаціональному рівні обумовлюється, насамперед, певним етапом розвитку суспільства, історичним досвідом та загальним типом і рівнем політичної культури та свідомості, типом державного і політичного устрою, наявністю політичного лідера, політичної еліти тощо. [2, 86]

Сучасна Україна характеризується, з одного боку, великою кількістю досить слабких політичних партій з низьким рівнем реального впливу на суспільство і відповідальності перед громадськістю, які не мають серйозних політичних, соціально-економічних, освітніх і культурних програм, здатних вказати конкретні шляхи подолання соціально-економічних проблем. Діяльність таких політичних

сил і їх лідерів переважно визначається груповими інтересами та корисливістю, що викликало потужну хвилю корупції, зловживань владою як в середовищі політичної еліти і лідерів, так і в їх оточенні. З іншого боку, останніми роками в Україні помітно активізується політична свідомість суспільства, підвищується інтерес громадян до політичного життя, формуються нові політичні сили, виникають нові політичні та громадські рухи.

За таких умов особливий інтерес становить питання ефективності діяльності політичних лідерів, їх професіоналізму. Політичний лідер має швидко орієнтуватися у ситуації, вміти добирати команду, мати певні професійні навички управління, адже саме політичне лідерство може стати тим інтегративним чинником, який буде сприяти збереженню цілісності суспільства, скеровувати його розвиток, активізувати процес державотворення, формувати національну ідею.

Народ не довіряє владі, не довіряє і опозиції. Суспільство зрозуміло, що «створенням» політичного лідера займаються всі, і що це по суті стає брендом. Над образом працюють іміджмейкери, піар-компанії і т.п. Тобто, зараз суспільство починає розуміти, що політичний лідер не є справжнім.

Серед основних характеристик вітчизняних еліт і лідерів, які впливають на ефективність їх діяльності, найбільш важливими є:

- брак у вітчизняних еліт і лідерів чітко сформованої цілі та уявлень про напрям розвитку країни;
- розкол за ціннісними характеристиками: з одного боку – на тих, хто прагне розбудувати державу на основі західних цивілізаційних демократичних цінностей суспільно-політичного, економічного і культурного розвитку, і з іншого боку – на тих, хто тяжіє до «керуваної демократії», орієнтується на сильну державну владу, здатну виступати не лише в якості соціального арбітра, але й визначати напрямки реформ;
- українська еліта є фрагментованою, тобто такою, що володіє низьким рівнем структурної інтеграції, невеликою здатністю до консенсусу з приводу вибору та збереження основних суспільних цінностей; у той же час, елітні групи спроможні у складні, кризові моменти проявляти прагматизм і здатність до політичного компромісу;
- клановість, закритість формування, консервативність, регіональна прив'язаність політичних еліт;
- домінування «кумівства» та особистої відданості при призначенні на ключові державні посади;
- зрощення політичної і економічної еліти, часто – за визначальної ролі останньої;
- вплив політико-бізнесових угруповань в Україні є потужнішим, ніж вплив партійних структур;
- відірваність політичних еліт і лідерів від народу та прірва між інтересами сторін, відмова лідерів від відповідальності за результати свого управління державою, що, відповідно, обумовлює недовіру народу до них;
- прихід до влади відбувається переважно не завдяки особистим досягненням чи здібностям, оціненим народом, а на хвилі недоліків і помилок опонентів, попередників. [3, 36, 37]

Сучасна представницька демократія переживає глибоку кризу. Вона надає більше шансів пробитися до влади не кращим, а людям у яких великі фінансові можливості. Лідерство в його нормативному розумінні не дуже стикається з демократією, оскільки передбачає пріоритетний вплив однієї особи. Проте, деякі тенденції розвитку лідерства проявляються досить чітко. Так, лідерство все більше охоплюється інституалізацією, тобто рекрутування, підготовка і шлях до влади лідера жорстко регламентується самою системою. Друга тенденція - значне зростання значення професіоналізації лідера, спеціальної підготовки. Тому, як це не парадоксально, саме демократія ставить перепони на шляху появи на політичній арені яскравих самобутніх лідерів.

Інститут політичного лідерства в сучасній Україні вимагає глибинних змін. Країна, маючи незбалансовану економіку й неструктуроване суспільство, потребує політичного лідерства, орієнтованого на національно-державні цінності, що створює передумови ефективного державного управління. [4, 62]

Серед основних проблем, вирішення яких сприятиме підвищенню ефективності діяльності політичних лідерів в Україні, є необхідність: спільними зусиллями представників різних політичних сил, науковців, громадськості чітко визначити національні інтереси України; створення потужних партій європейського типу, лідери яких відчуватимуть відповідальність перед рядовими членами і виборцями; сприяння появі загальнонаціональних лідерів, які будуть поділяти цінності, притаманні більшості населення; набування політичним лідерством системного професійного характеру;

подолання розриву між політичними елітами, лідерами і суспільними групами, інтереси яких вони представляють.

Для сучасної України становлення ефективного інституту політичного лідерства, з огляду на необхідність побудови сильної держави та формування національної ідеї, надзвичайно важливе.

Визначаючи умови, за яких діяльність лідера в Україні може бути ефективною, не можна не відзначити необхідність реалізму у здійсненні перетворень, розуміння тих об'єктивних складностей, і що їх викликають не лише соціально-економічні або міжнародні умови, а й особливості політичної культури населення.

У нинішніх умовах становлення політичного лідерства в українській державі, кожний, хто претендує на політичне лідерство чи то в партії, чи то суспільному русі, масовій організації чи державі, повинен враховувати наступні моменти: нести персональну відповідальність перед суспільством за реалізацію прийнятих рішень, програм; навчитися слухати і вести паритетний діалог з політичними опонентами, зжити підозрілість до інакомислячих; відмовитись від позиції універсального вершителя долі людей.

Ми вважаємо, що загалом процес формування національної еліти й лідерів сучасного парламентського типу тільки розпочинається. Інститут політичного лідерства набуває унікальності, до певної міри відбиваючи зміни в житті українського соціуму. [5, 85] Необхідно створити рівні правові умови для вияву різних групових інтересів на державному рівні. Ця проблема може бути розв'язана завдяки створенню правового механізму соціального партнерства, де представники уряду, профспілок і підприємців зможуть за столом переговорів розв'язувати складні питання.

Створення правових умов для партійної конкуренції, радикальна реформа апарату управління, утвердження ринкових форм взаємодії у суспільному житті, запровадження елітних навчальних закладів для підготовки професійних політиків сприятимуть формуванню в Україні сучасної еліти і лідерів на зразок розвиненого демократичного західного суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кухта Б., Теплоухова Н. Політичні еліти і лідери / Б. Кухта, Н. Теплоухова – 2-ге вид., перероб. і доп. – Львів: Кальварія, 1996. – 221 с.
2. Траверсе О. Політичне лідерство у процесі українського державотворення: реалії та перспективи / О. Траверсе // Політичний менеджмент. – 2011. – №6. – 82-90 с.
3. Корнієнко В.О. Ефективність політичного лідера: критерії та механізми реалізації в сучасній Україні: монографія / В.О. Корнієнко, І. Д. Похило. – Вінниця : ВНТУ. 2009. – 140 с.
4. Батушан В.В. Становлення інституту політичного лідерства в сучасній Україні: досягнення та перспективи / В. В. Батушан // Аналітика і влада. – 2011. – №4. – 53-63 с.
5. Траверсе О. Інститут політичного лідерства/керівництва в Україні / О. Траверсе // Політичний менеджмент. – 2011. – №3. – 80-87 с.

Чорний Павло Григорович – студент групи Б-13б, факультет будівництва, теплоенергетики та газопостачання, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: 434786100@mail.ru

Похило Ірина Даниїлівна – кандидат політичних наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, факультет менеджменту, м. Вінниця, e-mail: pohilo_irina_09@mail.ru

Науковий керівник: **Похило Ірина Даниїлівна** – кандидат політичних наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, факультет менеджменту, м. Вінниця, e-mail: pohilo_irina_09@mail.ru

Chorniy Pavlo G. – a student of B-13b, faculty construction, power and gas, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: 434786100@mail.ru

Pokhylo Iryna D. – candidate of political sciences, associate professor of social and political sciences, Vinnytsia National Technical University, Faculty of Management, m. Vinnytsya, e-mail: pohilo_irina_09@mail.ru

Supervisor: **Pokhylo Iryna D.** – candidate of political sciences, associate professor of social and political sciences, Vinnytsia National Technical University. Vinnitsa.